ԱՅԴ ՔՈՒ ՁԵՌՔԻՆԴ ԻՐՆՁ Է

“ՁՔԵՑԷՔ ՈՐ ԵՐԿՈՒՔՆ ԱԼ ՄԻԱՍԻՆ ԱՃԻՆ”

“ԱՅՍ ԱԼ ԱԲՐԱՀԱՄԻ ՈՐԴԻ Է”

ՄԱՐԴԻԿ՝ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՏԱՃԱՐ

ԱՅԴ ՔՈՒ ՁԵՌՔԻՆԴ Ի՞ՆՉ Է

Աստուած մարդկային գաղափարներով չի չարժիր, որովհետեւ մարդ արարածը սահմանափակ գիտութիւն, կարողութիւն և կարելիութիւն ունի:

Այս մասին, Քրիստոս Յիսուս ըսաւ Պետրոս աշակերտին.

> **«Դուն գայթակղութիւն ես ինծի համար, որովհետեւ բու մտածումներդ Աստուծոյ մտածումները չեն, այլ՝ մարդոց»:**

Քրիստոսի Մնունդէն մօտ 600 տարի առաջ Եսայի մարգարէն հոգեթով վերացումով կը յայտարարէ աստուածային պատգամը ըսելով.

> «Ձեր ճամբաները իմ ճամբաներս չեն, կ՛ըսէ Տէրը.
> Հապա որչափ երկինք երկրէ բարձր է,
> Այնչափ իմ ճամբաներս ձեր ճամբաներէն բարձր են,
> Եւ իմ խորհուրդներս ձեր խորհուրդներէն»
> --Եսայի ՄԵ.8-9:

Աստուածային խորհուրդը գաղափար մը չէ ուղեղին մէջ կազմաւորուող, զգացում մը չէ սիրտէն արտաբխող, հայեցութիւն մը չէ հոգիով կերպաւորուող, այլ՝ կեա՛նք, ապրում և գործ արտայայտող իրականութիւն:

Գաղաբար մը առանց ապրումի կմախք է:

Առանցնութեան ու լռութեան մէջ, հեռու բաղաքի ու բաղաքակրթութեան ժխորէն, անապատական Մովսէս, դէմ հանդիման կու գայ Գերբնական Այրող Մորէնիին որ չէր սպառեր:

Աստուածային գերբնական զօրութիւնը, բնութեան կո՛յր զօրութիւններու նման չսպառիր, այլ կը կազդուրէ ու կը կենդանացնէ մարդը:

Աստուածային Ներկայութիւնը ոչ միայն կը կենդանացնէ մարդ արարածը, այլ՝ կենդանի՛ հաղորդականութեամբ կը լոսսաւորէ անոր միտքը ու կը խանդավառէ անոր հոգին: Մարդու հոգիին մէջ գոյութիւն ունի զգացում և անյագ ծարաւ դէպի յաւիտենական Գերբնականը:

Մահասփիւռ բաղաքակրթութեան դէմ կանգնած է Քրիստոսի կենսանորոգ կանչը այսօր:

«Այդ բու ձեռքինդ ի՞նչ է» հարցումը, ուղղուած է նաեւ բսան դարու մարդ արարածին: Պատճա՞ռը, որովհետեւ ձեռնահասութիւնը ու կազմակերպչական ուժը, ինքնավստահութիւնն ու գործելու անսահման տրամադրութիւնը Աստուած շնորհած է ամէն մարդու զանազան ձեւերու տակ:

Մարդկային ձեռքին մէջ մարմնաւորուած են հայ արուեստը, մշակոյթը, միտքը, և դարերու ստեղծագործութիւնները: Հայու հոգին՝ ազգագրական գանձէն, բանահիւսութիւն, դիւցազներգութիւն, բանաս-

տեղծութիւն, երաժշտութիւն, և արուեստ կը փնտռէ:

Ոմանց ձեռքինը կրնայ համեստ փայտէ գաւազան մը ըլլալ, սակայն Աստուած երբ միանայ սոյն գաւազանին, այդ գաւազանը կը դառնայ Ջ առաւե՛լ Աստուծոյ զօրութիւնը: Զօրութիւն, իշխանութիւն, տիրապետութիւն և իրաւունք, Աստուծոյ Ջեռքին մէջ են:

Քաջ դրօշարշաւով Աստուծոյ սուրբերը սերունդէ սերունդ վազած են, ու ձեռքէ ձեռք անցնելով մեզի հասցուցած են սիրոյ դրօշը: Յիսուս Քրիստոսի գորովագին ու փափկասիրտ ձեռքերը դեղ ու դարման եղան մեղաւորին ու հիւանդին:

«Աշխատանքի, ստեղծագործութեան վարժ հայու ձեռքերը յաճախ ստիպուած գրիչի, գիրքի և մուրճի, սուր գործածեցին պահպանելու համար իրենց գոյութիւնը և հաւատքը»:

Իւրաքանչիւր էակ անպատճառ ունի տաղանդ մը իր ձեռքին մէջ: Միայն անասունները չունին, որովհետեւ մեքենական սերնդագործութենէ դուրս որեւէ արդիւնաբերութիւն չունին:

Քրիստոսի բացատրական վկայութեամբ Ան բաշխած է ամէն մարդու տաղանդ մը, մնաս մը որ արդիւնաբերէ: Աստուած Իր ծառաներուն հարցում կ՛ուղղէ, այսօր, ըսելով.

«Ի՞նչ ըրած ես ինձի տուած տաղանդովս»:

Երբեմն կը պատահի, որ ստորագնահատենք մեր ձեռքը եղած գաւազանը (տաղանդը): Մի՛ նայիր գաւազանին փայտէ շինուածքին, այլ նայէ՛ անոր մէջի զօրութեան: Զորրորդ դարէն սկսեալ եկեղեցական մեծագոյն դժբախտութիւնը այն եղաւ, որ Եկեղեցիներ Աստուծոյ շնորհած գաւազանը վերածեցին բանադրանքի, կախակայումի և սուրի:

Քրիստոնեան ճանչնալո՛ւ է, թէ գաւազանը՝ հեղինակութեան կողքին կը ներկայացնէ նաեւ ջորցած փայտ մը ըլլալը, որ իր կարգին կը խորհրդանշէ մարդկային հողայնութիւնը, սխալականութիւնը ու խոնարհութեան կարիքը:

Իւրաքանչիւր հեղինակութիւն հետը կը բերէ նաեւ պարտաւորութիւն: Թէեւ մարդ ունի բաղաքակա՛ն պարտաւորութիւն, սակայն կարեւորագոյնը՝ Աստուծոյ է: Անեսականօրէն յիշելու է իր պարտականութիւնները և պարտաւորութիւնները:

Մէկը՝ որ իր «ամենօրեայ հացը» կը խնդրէ Հայր Աստուծմէ, յօժարակամ ըլլալու է բաժնեկցելու իր ունեցածը ուրիշներու հետ, որոնք ալ կարօտ են իրեն: Հաւատացեալին պարտաւորութիւնը՝ միաւորում և միասնականութի՛ւն է:

Բաւ չէ, որ դուն ինձ քրիստոնեայ կոչես, պէտք է գիտնաս, թէ ինչո՞ւ քրիստոնեայ ես և ի՞նչ է պարտաւորութիւններդ:

Յունուար 21, 1996
Թորոնթօ

“ՋՔԵՑԷ՛Ք ՈՐ ԵՐԿՈՒՔՆ ԱԼ ՄԻԱՍԻՆ ԱՃԻՆ”

Որոմներու առակին մէջ մարդասէր Յիսուս Քրիստոս հանդուրժող է թշնամիին գործած աւերին և չարամտութեան հանդէպ: Սիրոյ և ողորմութեան Մարմնացումը կը համբերէ, կը տոկայ և կը հանդուրժէ չարին բոլոր ահազդեցիկ չարչարանքներուն: Ան կը բուժէ մարդկային գրեթէ բոլոր տկարութիւնները, բայց չի կրնար հանդուրժել և ներել կեղծաւորութեան:

Որոմներու առակին մէջ, Յիսուս Քրիստոսի շարժառիթը սէրն է՝ լայնախոհութիւնը և հանդուրժելու համակեցութիւնը:

Հանդուրժելու կարողութիւնը տիեզերական ցաւին և սայթաքումին, կրնայ տարբերիլ մշակոյթներու տարբերութեամբ, կրօնական համոզումներու և անձնական փորձառութիւններու մէջ:

Յիսուս Քրիստոս ինչո՞ւ կը հանդուրժէ թշնամիին պատճառած վնասներուն և անոր ցանած որոմներուն: Բարձունքի և վսեմութեան Մարմնացում Յիսուս, ազատութեան և սիրոյ գթութեամբ, կը բացատրէ Իր արարքը, ըսելով. **«Գուցէ որոմը բաղելու ատեն, ցորենն ալ հետը արմատախիլ ընէք»**:

Միթէ Յիսուս վստահութիւն չունէ՞ր Իր մշակներուն (կղերական և աստուածաբան) վրայ:

Ճշմարտութիւն ճառագայթող Յիսուս, թէեւ վստահութիւն ունէր Իր աշակերտներուն վրայ, բայց և այնպէս կ՛աղօթէր անոնց համար, որպէսզի փորձութեան մէջ չ՛իյնան: Եւ Տէրը ըսաւ.

> **«Սիմոն, Սիմոն, ահա սատանան ուզեց ձեզ ցորենի պէս մաղէ անցընել. բայց ես քեզի համար աղօթեցի, որ հաւատդ չտկարանայ»**--Ղուկ. ԻԲ.32:

Ճշմարտութիւն մը, իրականութիւն մը կամ աստուածային տեսութիւն մը, խորհուրդ մը կամ զգացում մը, երբ մարդկային հոգիէն ներս մտնէ, միշտ կ՛այլափոխուին ներքին միջավայրին համեմատ:

Որովհետեւ մարդ արարածը հողային, անասնական նախանիւթէն՝ ատաղձէ՛ն ստեղծուած է: Երբ ընթերցենք սրբազան գիրքերը հոն պիտի տեսնենք, թէ Աստուած Ադամի ստեղծագործութեամբ չէրացուց մարդկային կառուցման իրագործումը, այլ միայն սկսաւ: Պօղոս առաքեալ ներշնչումի հոգիով կը պարզաբանէ մարդու արարչագործութեան գործընթացքը ըսելով. «Ինչպէս որ հողեղէնին պատկերը առինք, այնպէս ալ պիտի առնենք երկնաւորին պատկերը»--Ա. Կորնթ. ԺԵ.49:

Պօղոս առաքեալ վերոյիշեալ նիւթը աւելի եւս հասկնալի դարձընելու համար կը գրէ Եփեսացւոց Եկեղեցիին ըսելով.

> «Մինչեւ որ մենք ամէնքս հասնինք հաւատքի մէկ միութեան և Աստուծոյ Որդիին ճանաչումին, կատարեալ մարդու աստիճանին՝ Քրիստոսի կատարելութեան հասակին չափով»--Դ.13:
>
> «Նորոգուիք ձեր մտքին հոգիով և հագնիք նոր մարդը՝ որ ստեղծուած է ըստ Աստուծոյ՝ արդարութեամբ և ճշմարտութեան սրբութեամբ»--Դ.24:

Սոյն մէջբերումները "կատարեալ մարդու աստիճանին", "հագ-

ւիլ նոր մարդ" ասութիւնները կը ստիպեն հաւատացեալը, որ ան շարունակէ հաւատի՛, հոգիի, կենցաղի փոխակերպութիւն մը, որ սրբութեան և արդարութեան կը տանի՝ աստուածանմանութեան:

«Ես ապաշխարած եմ» կամ «Ես վերստին ծնած եմ» բառերը տեղ մը չեն հասցներ հաւատացեալը, այլ այդ խօսքերուն ետին գտնուած զոհողութիւնը, անձնուրացութիւնը, հանդուրժողութիւնը և Աստուծոյ կամքին գործադրութի՛ւնն է, որ պիտի կատարելագործէ հաւատացեալի լրումը՝ կատարելութիւնը: Ի՞նչ օգուտ ունի ծնիլ, երբ անչափահասի կեանքը պիտի վարէ հաւատացեալ մը:

Օրինակ առնենք մեր անցեալի սուրբերէն, որոնք բալեցին Խաչեցեալի Ոտնահետքերէն՝ Ս.Գրիգոր Լուսաւորիչ, Շուշան Վարդենի, Սանդուխտ Կոյս, Ս.Գրիգոր Նարեկացի և բազմաթիւ ու անհամար փոխակերպուած արիւնակից հաւատացեալներ, որոնք կը զարդարեն Հայ Եկեղեցւոյ և հաւատքի երկնակամարը:

Ինչո՞ւ հանդուրժել անարդարութեան և անտրամաբան անուանարկութիւններու: Հանդուրժելը բնական կարողութիւն կամ երեւոյթ մը չէ՛: Անարդարութեան դէմ տոկալ և դիմանալ գերմարդկայի՛ն է:

Աստուծոյ փնտռածը, նոյնպէս մարդ արարածին մէջ նիւթականը չէ՛, տափակը չէ, աժանը չէ, այլ հոգեկա՛ն արժէքներու և կրօնական զգացումներու գերագոյնն է: Ան՝ որպէս վեհագոյն Արուեստագէտ կը ջանայ հասցնել մարդ արարածը կատարելութեան՝ Իր նմանութեան:

Աստուած կը հանդուրժէ, Ան կ՛ըսէ բեզի և ինծի.

«Ձբեցէ՛ք որ երկուբն ալ միասին աճին»

որովհետեւ Աստուած դատաստան ունի ուր արդարութեամբ և իրաւունքով պիտի որոշուի իւրաքանչիւր արարք:

Երբ Ամերիկա կ՛ապրէր իր նախասահմանադրական տարիները, (կովարած)ի օրերը, իւրաքանչիւր բնակչութեան խմբաւորում մը, ի՛նք կը դատէր ու կը կախէր յանձապարտները: Այդ շրջանին բազմաթիւ անմեղներ զոհ գացին նախապաշարումի, տգիտութեան և հաւատաքննութեան ... :

Երբ Ամերիկայի սահմանադրութիւնը հաստատուեցաւ, այդ դատավճիռները վերցան: Նոյնպէս ալ, մեզի՝ հաւատացեալներուս, չէ արտօնուած դատել և վճռել:

«Մի՛ դատէք, որ չդատուիք, որովհետեւ ինչ դատաստանով
որ դատէք, անո՛վ պիտի դատուիք. և ինչ չափով որ չափէք
նո՛յն չափով պիտի չափուիք»--Յիսուս, Մատթ. Է.1-2:

Մեր նահատակ ազգին մեծերը երբ պարտադրուեցան ուրանալ Քրիստոնէական սուրբ և լուսեղէն հաւատքը 5-րդ և 20-րդ դարու մէջ, անոնց պատասխանը եղաւ կտրուկ, կարճ և վճռական.

«Յայսմ հաւատոյ զմեզ ոչ ոք կարէ խախտել,
ո՛չ հրեշտակք և ո՛չ մարդիկ, ո՛չ սուր և ոչ
հուր, ո՛չ ջուր և ո՛չ ամենայն զինչ և են
դառն տանջանք»--եղիշէ:

Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ Հայ Քրիստոնեան հաւատացո՛ղն էր Աստուծոյ Դա-

տաստանին: Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ մէջ ամէն Կիրակի Ս.Պատարագի ընթացքին, համայն ժողովուրդը իր հաւատքը կը դաւանի ըսելով.

«Հաւատամբ..ի յարութիւն մեռելոց ի դատաստանն
յաւիտենից հոգւոց և մարմնոց, արքայութիւնն
երկնից և ի կեանս յաւիտենական»:

Այսպիսի՛ հաւատքի տէ՛ր, մարդ կը պատրաստէ Աստուած որպէսզի գործակից ընէ զայն Իր տիեզերական ծրագրին:

Մինչեւ Համաշխարհային Պատերազմը 1914. վնասակար որոմը՝ չարը, ակնյայտնի էր: Քսաներորդ Դարէն սկսեալ, չարը, կեղծը և սուտը կը ջանան կերպաւորել հաճելիութեան զգեստաւորումով:

Օրինակ՝ ամենաանպատկառ, լկտի և անճոռնի տեսարաններ ու նկարչութիւններ, այսօր, կը ցուցադրուին որպէս գեղարուեստ: Խլացուցիչ պոռոցներ որոնց գռեհիկ բառերը ամօթալի արարքներով պիտի շիկնեցնէին անցեալի գեղանի կանայքը, այսօր ծափեր կը խլեն ու դարձած են երաժշտութիւն...: Մինչդեռ երաժշտութիւնը արձագանգն է տիեզերքի կարգաւորումին ու արտայայտչական բնարերգութիւնը Աստուծոյ սիրոյն:

Քրիստոնեայ կարծուած երկիրներու բազմամարդ և բազմանդամ եկեղեցիները, պաշտօնապէս ընդունած են ճեռնադրել և "ամուսնացնել" միասեռական ինքնակոչ "հաւատացեալները":

Վերոյիշեալ սերունդի չար որոմները, յայտնի և ակնառու որոմներ չեն, այլ՝ զգեստաւորուա՛ծ, ծածկուա՛ծ ու կեղծարարուա՛ծ որոմներ են խաբելու ու թակարդելու համար անչափահասներն ու անգէտները: Քրիստոնեայ մը այսօր կը ճակատի պսակակեղծաւորի, ծուռվիզ ակադեմականի և խախուտ փիլիսոփայի մը դէմ: Այսօրուան կեղծը մեծ հնարամտութեամբ և արուեստական կերպով պատրաստուած է ու կը կրէ ազնիւ ու բարի նիւթի տեսքը միայն:

Ներկայիս, մարդիկ աստուածային սրբութիւնները կ՛ընեն իրենց ճղճիմ անճերու փառաւորման համար: Անոնք կը մոռնան որ հոգեկան փառաբանութիւնը կեղծաւորութեան դուռ կը բանայ:

Յակոբ Պարոնեան կ՛ատէ՛ր կեղծաւորութիւնն ու նենգամտութիւնը: Անոր ամբողջ գրականութիւնը պայքար մըն էր կեղծաւորներուն և կեղծաւորութեան դէմ:

Կարգ մը "հաւատացեալներ" Եկեղեցի կ՛ուզեն առանց Աստուծոյ և աւելի հանդիսատես են քան աղօթող: Եկեղացական ծէսերը կ՛ընեն առանց այդ խորհուրդները ապրելու:

Եկեղեցին անտեսանելի Գլխուն տեսանելի ներկայութիւնն է հաւատացեալներով ու նուիրապետութեամբ եկեղեցին ժողովո՛ւրդն է ու եկեղեցականը անոր սպասաւորը:

Եկեղեցին կենդանի ու առարկայական ներկայացուցիչն է բնազդի և զգացումի յաւիտենական պայքարին՝ բանականութեան դէմ:

Եկեղեցին կրնայ թերացած ըլլալ իր պարտականութեան մէջ. բայց ո՞վ է եկեղեցին, եթէ ոչ դո՛ւն և ե՛ս:

Անհանդուրժողութեան գլխաւոր պատճառներէն մին, հաւատացեալներու ծայրայեղութիւնը եղաւ, որոնք ջանացին անճնականացնել

Քրիստոսն ու անոր փրկագործութիւնը: Անոնք վարդապետութե՛ն փոխեցին այն Ուժը, որ պիտի փոխակերպէր մեղաւորը սրբութեան:

Անոնք ստեղծեցին դաւանական հակադրութիւններ ու անոնց շղարշին ներքեւ սկսան կատաղի և փառամոլական պայքարներու: Հոն ուր "ես"ը անձը, տիրապետեց, Յիսուս Քրիստոսի փրկագործող շարժումը կասեցաւ:

Եկեղեցին վերադառնալու է մտքի և խօսքի խորհրդարան, առա՛նց անձնական հաշիւի, ուր կ՛արձարձուի հաւատքի և ապրումի արդի պայքարը, ո՛չ թէ նախանձը: Եկեղեցին ծնունդ առաւ ծառայելու համար ու ո՛չ թէ իշխելու:

Եկեղեցիներու բազմաբաժանումը, որ Յիսուս Քրիստոս արգիլեց, դարձաւ պատմութեան մեծագոյն գայթակղութիւնը: Խորհուրդ է եկեղեցիին կեանքը--խորհուրդը չի՛ բացատրուիր, այլ կ՛ապրուի:

Հոգեւոր ոչնչացումէ պաշտպանուելու համար, Եկեղեցին դառնալու է հանդուրժողական՝ խաղաղարար կամուրջը համոզելու, բացատրելու, հաւանութեան բերելու և ընդունիլ տալու: Ո՛չ մէկ եկեղեցի մենաշնորհ կամ մենատիրութիւն ունի հաւատքի:

Բարձրագոյն եկեղեցականութեան ու գեղեցկութեան ուղին՝ մագըլցիլ է սիրոյ, զոհողութեան և եղբայրութեան բարձունքները որ Յիսուս Քրիստոսի պատուէրն է.

«Զգեցէ՛ք որ երկուքն ալ միասին աճին մինչեւ հունձքը»:

Եկեղեցին որքան ալ հալածուի, Քրիստոսի պատուէրն ու ապրումը բանդակուած է անոր սրտին մէջ: Եկեղեցին ծաւալեցաւ առաւելաբար կամաւոր աշխատանքի, զոհաբերութեան և ինքնանուիրումի շնորհիւ:

Պատմութեան անկիւնադարձի պահուն, Եկեղեցին կը գտնուի նոր մարտահրաւէրներու առջեւ: Եկեղեցիին կեանքը սրբութիւն է:

Քրիստոնէութիւնը հայրենասիրութեան գաղափարը չի ոչնչացուց, այլ՝ սրբագործեց: Քրիստոնէութիւնը մեզմէ կը պահանջէ, մտքի և սրտի սրբութիւն, բարոյական կեանք և սէր դէպի մեզ նման մարդը: Քրիստոնէութիւնը՝ ոմանց համար կրնայ ըլլալ կրօնասիրական ճառ կամ դաւանական մարզանք...,գործնակա՛ն քրիստոնէութիւնը ապրո՛ւմ է:

Քրիստոնեայի մը դերը՝հաւատալ, տառապիլ, ծառայել և սպասել է:

Հաւատք առ Աստուած, տրամաբանական ըլլալու է, սակայն որեւէ տրամաբանական սահմանում անբաւարար է հաւատքին դերը կատարելու համար: Տրամաբանութիւնը իր բանաւոր սահմանումը ունի, իսկ հաւատքը սահմանափակում չունի: Հաւատքը զօրութեան մը ներշնչումն է:

Հաւատքը տեսանելի կը դառնայ՝ երբ դէմքերու վրայ կը շողայ, շարժումներու մէջ կը խլրտայ ու կը դառնայ հաւատատես:

"Ինչո՞ւ կ՛ապրիմ"ը մի միայն հաւատքի լեզուով կարելի է պատասխանել:

«Հոգիին հաւատացողը, հոգիով ապրող, հոգեկան արժէքներ ստեղծող և զանոնք յարգել գիտցող ազգը գերեզման չունի..»

--Գարեգին Ա. Կաթողիկոս:

Յունիս 29, 1994
Թորոնթօ

“ԱՅՍ ԱԼ ԱԲՐԱՀԱՄԻ ՈՐԴԻ Է”

20-րդ Դարը չախորժիր դասակարգային բաժանումներէ: Արդի մտայնութիւնը չի հաւատար կամ չուզեր սեռի, ցեղի ու դասակարգի խտրութիւն: Հին Հռոմէական կայսրութեան հասարակութեան մէջ վերջնականապէս ճեւաւորուեցաւ երկու հիմնական դասակարգ՝ ստրուկներ և ստրուկատէրեր:

Համայնավար գաղափարաբանութիւնը թէեւ հաջուեյարդարի ենթարկեց այս դասակարգային աւանդական բաժանումը, սակայն ինք ալ ստեղծեց նոր ու աւելի վայրագ դասակարգ մը:

16-րդ դարու Բարեկարգութիւնը իր կրօնական ըմբռնումին պատճառաւ ջանաց վտարել հաւատի ժառանգական առանձնաշնորհեալ գաղափարականը իր վարդապետական մեկնաբանութենէն: Այսինքն, մարդ անհատին հաւատացեալ ծնողէ մը սերած ըլլալու կամ մկրտուած ըլլալու արժէքը կամ այդ հաւատին անգիտակից պատկանելիութեան արժանաւորութիւնը և նշանակութիւնը մերժեց: Հետեւաբար, Պատմական և Առաբելական Եկեղեցիներէ զատ, բոլոր յարանուանութիւնները (16-րդ դարէն յետոյ), հաւատալու և փրկուելու բոլոր ժառանգական առանձնաշնորհումները ջնջեցին ու մարդ արարածը ներկայացուցին որպէս միօրինակ հասարակական զանգուած՝ դժոխքի դատապարտուած մեղաւորներ: Պատճա՞ռը, որովհետեւ յարանուանական եկեղեցիները չուզեցին կամ չգիտցան մեկնաբանել Պօղոս առաբեալի հետեւեալ խօսքերը.

«Որովհետեւ Աստուծոյ արդարութիւնը ի Յիսուս Քրիստոս եղած հաւատքի միջոցով է բոլոր հաւատացողներուն համար. և ոչ մէկ խտրութիւն կայ. որովհետեւ ամէնքն ալ մեղք գործեցին զրկուեցան Աստուծոյ փառքէն ու անոր շնորհիւ ձրի արդարացան Քրիստոս Յիսուսի միջոցով եղած փրկութեամբ, զոր Աստուած Անոր արեամբ, հաւատքի միջոցով նախասահմանած էր իբրեւ քաւութիւն՝ ցոյց տալու իր արդարութիւնը, ի թողութիւն աւելի առաջ, Աստուծոյ համբերութեան ժամանակ գործուած մեղքերու» --Հռոմ. Գ.22-25

Կարգ մը աստուածաբաններ և քարոզիչներ կը սիրեն Ս.Գիրքէն վկայութիւններ բերել հաստատելու համար իրենց մմահաճ տեսակէտը, մոռնալով, որ այդ վկայութիւնները իրենց պարունակի՛ն և շրջանակի նիւթի՛ն առնչութեամբ միայն զօրաւոր կրնան ըլլալ, կամ առաբեալին կողմէ գրուած ըլլալ: Վերոյիշեալ համարը Պօղոս առաբեալ կը գրէ ո՛չ թէ հեթանոս քրիստոնեաներուն ու ոչ ալ կռապաշտներուն, այլ Հրեա՛յ հաւատացեալներու ուղղուած, որոնք իրենց առանձնաշնորհեալ վիճակը և իրենց ժառանգական առանձնայատկութիւնները չափազանցութեան տարած էին, առանց նկատի առնելու այդ պատկանելիութեան ծանր պատասխանատուութիւնները:

Մարդկայի՛ն (հրէական) տեսութեամբ, Զակէոս մաքսապետ մըն էր, դաւաճան իր ազգին, կրօնքին և աւանդութիւններուն, որովհետեւ կը գործակցէր հռոմէական կայսրութեան հետ ու անոր ծաւալապաշտական միտումներուն: Ներկայ յարանուանական և հեռատեսիլի քարոզիչներու

հասկացողութեամբ, բոլոր մարդ արարածներ դժոխքի ու մահուան դատապարտուած մեղաւորներ կը սեպուին: Իսկ, բոլոր ժամանակներու գերագոյն Իրականութիւնը եղող Յիսուս Քրիստոսի տեսութեամբ՝ Զակէոս «Աբրահամի որդի» նկատուեցաւ: Ի՞նչ կը նշանակէ "Աբրահամի որդի" ըլլալը: "Աբրահամի որդի" երկու նշանակութիւն ունէր:

Մէկը հրեայ կրօնաւորներու ազգայնամոլ ու ծայրայեղ վարդապետական տեսութիւնը, (կարդալ Եզրասայ Թ. և Ժ. գլուխները):

Իսկ միւսը աստուածային սիրոյ շնորհը, որ Ան պարգեւած էր Աբրահամի և անոր սերունդին, որովհետեւ Աբրահամ նահապետ թէ՛ հաւատաց Աստուծոյ և թէ՛ վստահեցաւ Անոր:

Յովհաննէս աւետարանագիր, իր աւետարանին հոգեշունչ նախերգանքին մէջ կը գրէ Յիսուս Միածնի առաքելութեան մասին, ըսելով.

«Ան էր ճշմարիտ Լոյսը, որ աշխարհ գալով՝ կը լուսաւորէ ամբողջ մարդկութիւնը: Աշխարհի մէջ էր Անիկա, աշխարհը իրմով ստեղծուեցաւ, սակայն աշխարհը զինք չճանչցաւ: Իր իսկ ստեղծած աշխարհը եկաւ, բայց իր իսկ ստեղծած մարդիկը զինք չընդունեցին: Իսկ զինք ընդունողներուն և իրեն հաւատացողներուն իշխանութիւն տուաւ Աստուծոյ որդիներ ըլլալու. ո՛չ արեան ճամբով և ո՛չ մարմինի կամ մարդկային կամքով, այլ Աստուծմէ ծնելով»
....Յով. Ա.9-13:

Յարանուանական եկեղեցիները կրնան մերժել և չընդունիլ ծնողակա՛ն (ժառանգական) հաւատքին ներզորութիւնը կամ ազդեցութիւնը իրենց հարազատ արիւնակիցներու կեանքին, հաւատքին և փրկութեան իրագործումին մէջ, սակայն Պօղոս առաքեալի հայեացքը աւելի ուղիղ է, արդարացի և աստուածահրաշ ինչպէս կը կարդանք.

«Եթէ եղբայր մը անհաւատ կին մը ունենայ, և հաճելի ըլլայ իրեն ապրիլ անոր հետ՝ թող չձգէ զայն և, եթէ կին մը ունենայ անհաւատ ամուսին մը որ ուզէ ապրիլ իրեն հետ՝ թող չձգէ իր ամուսինը. Որովհետեւ անհաւատ ամուսինը իր կնոջմով սրբուած կը համարուի. սրբուած կը համարուի անհաւատ կինը իր ամուսինով. այլապէս ձեր որդիները պիղծ պիտի նկատուէին. մինչդեռ հիմա սրբուած են» --Ա. Կորնթ. Է.12-14:

Պօղոս առաքեալի վերոյիշեալ «սրբուած» բառին, Հր.Աճառեան, հայ լեզուի նուիրուած հայագէտը, "սուրբ" բառին կու տայ հետեւեալ նշանակութիւնները. «մաքուր, անարատ, նուիրական», ու կ՛իմաստաւորէ սոյն "սուրբ" բառը, այսպէս. «փայլուն, պայծառագեղեցիկ և մաքուր»:

Հեթանոսներու առաքեալ Պօղոս թօթափած է տգիտութեան, մոլեռանդութեան տեսութիւնները: Ան կառչելով աստուածային շնորհին անսպառ սիրոյն, դարձած է լայնախոհ ու աստուածատես:

Ան ոչ թէ հաւատացեալի մը նորածին զաւակը ադամական մեղաւոր մը կը կոչէ, այլ "սրբուած" մը: Ներկայ բազմաթիւ յարանուանական (Մկրտական) եկեղեցիներ կը զլանան նոյնիսկ մկրտել հաւատացեալ քրիստոնեայի մը զաւակները: Այդ դժբախտ եկեղեցականները կը պատճառաբանեն, թէ ենթական ի՛նք գիտակցօրէն պարտ է հաւատալ և յետոյ մկրտուիլ: Քանի՞ քրիստոնեայ իսկապէս գիտակից է իր հա-

ւատին: Զարմանալի է նաեւ, որ ինչո՞ւ այդ ծնողները իրենց ազգային լեզուն և մշակոյթը կը պարտադրեն սորվեցնել իրենց անչափահաս զաւակներուն...: Աստուածայայտնիչ Քրիստոս և Իր հաւատարիմ առաքեալները պապենական և ցեղաժառանգ հաւատի և օրհնութեան շնորհները հաստատեցին իրենց բարոզչութեամբ:

Ինչո՞ւ: Հեթանոս կրօնքներն թէեւ ունէին բարձր բաղաբակրթութիւն և իմաստասիրութիւն սակայն կարգ մը հաւատալիքներու մէջ պղծութիւնն ու բարոյական գարշութիւնները թէ՛ թոյլատրուած էին և թէ՛ օրինականացած: Հրէական աստուածայայտնիչ սրբութիւնն ու բարոյական ըմբըռնումը, անգերազանցելի էին բաղտադմամբ հեթանոս կենցաղավարութեան և մարդասիրութեան:

Հրեայ ազգին անհաւատարմութեան պատճառը փնտռելու չէ՛ Հին Կտակարանի սրբութիւններուն և արժէքներուն մէջ, այլ հրեայ ազգին ամբարտաւանութեան և սրբութեան վեհութիւնը իրենց ազգային ու ցեղայի՛ն յատկութիւններուն վերագրելն է, փոխանակ ճանչնալու, թէ այդ բոլորին ակնաղբիւրը Աստուած Ինքն է ու Տուիչը բոլոր բարեաց: Հրեաները ընդունեցին նուէրը՝ իրենց պապենական Աբրահամի հոգեկա՛ն ժառանգութիւնը և ուրացան Նուիրողը: Իրենց ունեցած առաքինութիւնները բնածին կարծեցին, փոխանակ ստացական: Ամբարտաւան և հպարտ հողի վրայ առաքինութեան շուշաններ չեն ծաղկիր:

Ազգասիրութիւնը և հաւատի համար ազգապաշտպանութիւնը առաքինութիւնն է, իսկ ցեղապաշտութիւնը՝ ամբարտաւանութիւն:

Մարդկութեան փրկարար Ջօրութիւն՝ Քրիստոս երբ ըսաւ.

«Այս ալ Աբրահամի որդի է»:

Ան ըսել ուզեց, որ Զակէէոսի հաւատը առ Աստուած կու գայ այն հոգեկա՛ն ժառանգութենէն, որուն ներգործող զօրութիւնը Աբրահամ նահապետն է: Աստուծոյ ճեռին մէջ բոլոր մարդկային տկար կերպարանք կարծուածներ կը դառնան ընտրեալ դիւցազներ՝ Աբրահամներ:

Ինչպէս հրեայ ազգը, անվեհեր մարգարէներով համայն աշխարհի կրօնագիտական խաւարին մէջ փայլատակող առաջնորդող լոյսն էր, որ հեթանոս մոգերը ուղղեց Քրիստոսի, նոյնպէս ալ Հայ ազգը, շրջապատուած Սասանեան կռապաշտ, Մոնկոլ ցեղապաշտ ժողովուրդներու, շարունակեց պահել Հայ Եկեղեցին ու հայ ժողովուրդը՝ բրիստոնեայ լոյս հաւատին փարած: Հայ ժողովուրդին բրիստոնեայ հաւատին մէջ գոյատեւելուն սկզբնապատճառը հայ պետականութեան՝ Յիսուս Քրիստոսը դաւանիլը եղաւ: Տրդատ Թագաւոր իր գահը կը պարտէր հռոմէական կայսեր ու անոնց բանակի օգնութեան: Հայ պալատականներ յանճնառու էին Հռոմի: Հռոմէական կայսրութեան մէջ բրիստոնէական հաւատը արգիլուած էր այդ շրջանին:

Տրդատ Թագաւոր և հայ պալատականներ այնքան ուժգին հաւատացին Յիսուս Քրիստոսի և Անոր Աստուածայայտնութեան, որ նուիրեցին իրենք զիրենք և իրենց բոլոր ունեցածը Քրիստոսի հաւատին, հակառակ վիթխարի Հռոմէական հակա բրիստոնէական սպառնալիքին:

Մեր պապերը իրենց կեանքի՛ գնով դարձան երաշխաւորները Քրիստոսի լուսաշող հաւատին: Հայ Եկեղեցին կը գոյատեւէ այսօր,

որովհետեւ անոր հիմնադիրները իրենց հաւատարմութեամբ և արեա՛մբ կռանեցին գոյատեւումի, հաւատքի, յոյսի, սիրոյ և տեսիլն ու պաշտամունքը:

Հայ Եկեղեցին հողեղէն գոյացութենէ պիտի սլանայ դէպի յաւերժական գոյատեւումի: Անուրանալի է որ, իւրաքանչիւր հայ հաւատացեալ՝ ի՛նք եւս վկայէ իր հաւատքը առ Աստուած: Սոյն "վկայելու" իրագործութիւնն է որ կը բաժնէ եկեղեցիները իրարմէ: Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ "մեծ ըլլալու" տենչանք մը կայ բոլո՛ր հաւատացեալներու մէջ: Սերտենք հաւատքի վկայութիւնը Նոր Կտակարանի հոգեշունչ գրութիւններուն մէջ, իւրաքանչիւր հաւատացեալին արտայայտութիւնը եղած է իւրայատուկ ու ոչ երբեք յար և նման: Ինչպէս մարդ արարածներ իրար չեն նմանիր, նոյնպէս ալ իրենց վկայութիւնները կը տարբերին իրարմէ: Կան կարգ մը յարանուանութիւններ, որոնք կը պահանջեն իրենց ուրոյն ու եզրաբանական բառերը ընդունելու համար "նորահաւատ" մը:

Օրինակ: «Ես վերստին ծնած բրիստոնեայ եմ... ես փրկուած եմ»:

Անհատի մը ուրոյն և անձնական արտայայտութիւնը ընդունելի է: Սակայն երբ այդ արտայայտութիւնը կամ վկայութիւնը պարտադրա՛նք դառնայ, անոր սրբութիւնը և խորհուրդը կը չէզոքանայ: Կեանք բաշխող Աստուածորդին այսպիսի հարկադրանք մը չի պահանջեց:

Վերոյիշեալ մասնագիտական բառերուն իմաստը՝ «նմանի՛լ» է Յիսուս Քրիստոսի: 17-րդ դարու փրկութեան կարգախօս բառը եթէ "վերստին ծնանիլ" եղաւ, 20-րդ դարու կարգախօս բառը ըլլալու է՝ "նմանիլ": Մեր նիւթէն շեղած պիտի ըլլանք եթէ ջանանք բացատրել "հաւատք"ը:

Այս գրութեան կեդրոնական նպատակն է յայտարարել թէ՝ հայ բրիստոնեային հաւատքը կու գայ դարերու խորէն, այնպէս ինչպէս հրեայ ազգին հաւատքը Աբրահամ նահապետէն: Զստորագնահատենք մեր նահատակներուն հաւատքը որ փոխանցուեցաւ իրենց զաւակներուն (մեզի), ու դարձաւ զօրոյթը Հայ Եկեղեցւոյ 17 դարերու լոյս ճանապարհին: Որպէս կենդանի և առարկայական ապացոյց.

Հայ Սովետական բանաստեղծ, որուն բանաստեղծութիւնները թարգմանուած են աւելի քան 40 լեզուներով, ան գրած է նաեւ Քրիստոսի Խաչը փառաբանող poհm մը.

ԽԱՉՔԱՐԵՐԸ

Զը գիտեմ ինչո՛ւ, դեռ պատանեկիկ,
Համբուրում էի խաչքարերն ա՛յնպէս,
Երբ մայրիկիս հետ ես, ոտաբոպիկ,
Վանքի սարն էի իջնում գառի պէս:

Հիմա էլ նրանց համբուրում եմ դեռ,
Բայց հիմա գիտեմ, թէ ինչո՛ւ համար.
Ես համբուրում եմ ո՛վ նախահայրեր,
Քարից լոյս կերտող ձեր ճեռքը ճարտար:

Որ վայրի ու բիրտ ժայռերի վըրայ

Ոգու տարերքն է հրաշագործել,
Եւ համբուրելով սուրբ հետքը նըրա՝
Անմահութիւնն եմ համբուրում ես ձեր...
--Յովհ. Շիրազ

Լուսինէ Զաբարեան, հայ Սովետական երգչուհի՝ ինարական սոբրանօ, «Հրեշտակային տեսիով, կեցուածքով, անխառն մաքուր ձայնով, առինքնելու, կախարդելու երգի թեւերով», Ս. Էջմիածնի մայր խորանին առջեւ ժողովրդականացուց դարերու խորքերէն եկած հոգեւոր երգերը՝ շարականները։

Ռուս գնդապետ մը (համայնավարութեան շրջանին), կը հարցնէ Ամերիկեան դեսպանին թէ՝ ի՞նչ կրնայ ընել հիւլէական պատերազմի մը ժամանակ։

Դեսպանը կ՛ըսէ.

«Պիտի աղօթէի Հայր մեր որ երկինքն ես-ը»։

Դեսպանին մեծ զարմանքին՝ համայնավար գնդապետը կ՛ամբողջացնէ Տէրունական աղօթքը։ Դեսպանը կը հարցնէ թէ ուրկէ՞ և ինչպէ՞ս գիտէ աղօթքը։ Գնդապետին պատասխանը կ՛ըլլայ.

"ամէն մարդ գիտէ, Մեր մամաներէն սորված ենք"։

Սթալինեան համայնավարութեան օրով անաստուածութիւնը կը տիրապետէր և նիւթապաշտութիւն կը դաստիարակուէր համայն սովետական դպրոցներէ ներս։ Ինչպէ՞ս Յովհաննէս Շիրազ, Լուսինէ Զաքարեան ու Պարոյր Սեւակ խիզախօրէն ու անվեհեր կրնան վկայել իրենց հաւատքը։ Ինչպէ՞ս պէտք է բացատրել վերոյիշեալ անձերու անսասա՛ն հաւատքը, եթէ չկայ ժառանգական հաւատք առ Աստուած ճշմարիտ։ Հայ ազգը գոյատեւեց քրիստոնէական հաւատքով, որովհետեւ շաղախա՛ծ էր իր հաւատքը՝ ազգութեան հետ ու իր կենցաղավարութիւնը՝ բարոյականութեան հետ։

Լեւոն Զ. գերի տարուեցաւ Գահիրէ։ Ան մերժեց իր թագաւորութեան վերստին տիրանալ կրօնափոխութեամբ...։

Ու նաեւ Ռուս հաւատացեալ մայրիկներու զաւակները ժառանգեցին Յիսուս Քրիստոսի հաւատքը, հոգ չէ որ ան եղած ըլլայ միայն մանանեխածիլ հասակով։ Մեր նահատակները մեզ մեր անցեալին կապող կամուրջն են մեզ ապագային տանող լուսեղէն ճանապարհը։

Բոլոր այն յարանուանական աշխատանքները, որոնք տարուեցան Օսման կայսրութեան մէջ, բանի՞ Իսլամ քրիստոնեայ դարձուցին։

Վերոյիշեալ յարանուանութիւններու բոլոր գործունէութեան արդիւնքը այն եղաւ, որ պառակտում յառաջ բերին Հայ Եկեղեցւոյ ծոցին մէջ։

> Այս յարանուանութիւններու բոլոր անդամներն ալ, ոչ թէ հերձանոսութենէ և կռապաշտութենէ դարձի եկած հաւատացեալներ էին, այլ հայ քրիստոնեաներ, որոնց փոփոխութիւնը միայն իրենց գունաւորումի՛ն մէջն է։

Սեպտեմբեր 15, 1994
Թորոնթօ

ՄԱՐԴԻԿ՝ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՏԱՃԱՐ

Ի՞նչ կը նշանակէ կամ կը խորհրդանշէ տաճար բառը. Տաճար, ընդհանրապէս մտքով յղացուած ու ձեռքով կառուցուած կառոյց մըն էր, որ կը ներկայացնէ ճարտարապետական արուեստ, զգայնութեան հմայք և Աստուծոյ Ներկայութիւնը: Պաշտամունքի տաճարները պատմութեան սկիզբէն ի վեր, ունեցած են իրենց կախարդիչ ազդեցութիւնը մարդկային հոգիին վրայ, որովհետեւ անոնք կը ներկայացնեն և մատնացոյց կ՛ընեն Գերբնականի գաղափարը, ներկայութիւնը և միջամտութիւնը մարդոց ապրումին վրայ:

Հողաշէն ու եւայածին մարդ արարածը միշտ հաւատացած է իրմէ բարձր ու գերիվեր Զօրութեան, արդարութեան և օրէնքի գոյացութեան ու զայն բնորոշած է Աստուա՛ծ անունով:

Մենք՝ քրիստոնեայ հաւատացեալներ, հեթանոս աստուածները կ՛անուանենք չ՛աստուածներ մակդիրով: Քրիստոնէական այսպիսի դատում մը կ՛ապացուցանէ, թէ որքան թերի է մեր սէրը այն սէրէն, որ ճշմարիտ Հայր Աստուած արտայայտեց Յիսուս Որդիին երբ Յիսուս ըսաւ.

«Հա՛յր թո՛ղ դոցա, զի ոչ գիտեն զինչ գործեն»:

Աշխարհի վրայ ուր որ շինուած են պաշտամունքային բարձրարուեստ կառոյցներ, անոնք հիմնուած են քարէ, մարմարէ, կրանիտէ կամ գունաւոր ալապաստրէ:

Վերոյիշեալ բոլոր հիմնանիւթերը կը ներկայացնեն նոյն մարդակառոյց կա՛ւն ու փոշին:

Արուեստն ու գիտութիւնը, թանգարանն ու մատենադարանը, կեանքի վերստացման ուժի, արժանապատուութեան և վերուսուցման աղբիւրներ են, որոնք մահէն դէպի կեանք երկարող յաղթագնած ճանապարհներ են և կը կոչուին՝ տաճար:

«Ահա..կուլտուրայի վեհ տաճարներ գեղաբանդակ սիւներով»

--Ավ. Իսահակեան:

Այսինքն այն բոլոր վայրերը և սրբատեղիները, որոնք խորին յարգանք և երկիւղածութիւն կը ներշնչեն մարդ արարածին, կը կոչուին տաճար: Որովհետեւ ազատ է երեւակայութիւնն ու անկաշկանդ ինքնակամ զգացողութիւնը, մարդ արարած՝ իր երեւակայաստեղծ մտածումով հիմնած է ճարտարապետական կառոյցներ որպէսզի Աստուած գայ, սրբացնէ ու բնակի անոնց մէջ:

Սակայն տիեզերքի ամենակատարեալ և աստուածահիրաշ յօրինուածքը՝ մարդը ի՛նքն է: Ուստի Արարիչ Աստուած կը նախընտրէ մարդտաճարին մէջ բնակիլ փոխանակ Մովսէս մարգարէի խորանին կամ Սողոմոն թագաւորի տաճարին մէջ:

Նազովրեցի Յիսուս բացայայտեց Սամարուհիի մը աստուածաբնաբկութեան վայրը, ըսելով.

«Ո՛վ կին, հաւատա՛ ինծի, թէ ժամանակը կու գայ՝ երբ ո՛չ
այս լերան վրայ և ո՛չ ալ Երուսաղէմի մէջ պիտի պաշտէք
Հայրը....բայց ժամանակը կու գայ, և արդէն եկած է, երբ

ճշմարիտ երկրպագուները հոգիով և ճշմարտութեամբ պիտի պաշտեն Հայրը, որովհետեւ Հայրն ալ կ՛ուզէ որ իր երկրպագուները այդպիսին ըլլան: Հոգի է Աստուած, և անոր երկրպագուները պէտք է հոգիով և ճշմարտութեամբ զայն պաշտեն»: Յով.Դ.23-26:

Երկնաւորն ու Անժամանցելին կը փափաքի գալ և բնակութիւն հաստատել այն ստեղծագործութեան մէջ, որ Իրեն ամենասիրելին է:

Անջրպետի գեղեցկագոյն ստեղծութիւնը՝ դուն և ես ենք:

Անհուն դարերէ ի վեր ծրագրուած, անժամանակ յաւերժութեան մէջ երկրագունտին վրայ գործադրուած և աստուածային կերպարին և նմանութեան հասնելու կարողութեամբ օժտուած է մարդ արարածը:

Աստուծոյ առաքելաշունչ գրիչը կը գրէ.

«Ահաւասիկ ես դրան առջեւ եմ և կը բախեմ. եթէ մէկը ականջ դնէ իմ ձայնիս ու բանայ դուռը՝ պիտի մտնեմ անոր տո՛ւն և պիտի ընթրեմ անոր հետ, ան ալ՝ ինծի հետ»--Յայտ. Գ.20:

Թէ՛ մարդկային ճարտարապետական տաճարները և թէ աստուածակերտ մարդ-տաճարները հողաշէն ու կաւաշէն են: Ինչպէս մարդ՝ իր մարմարէ և ալապաստրէ կառուցած տաճարին հիացումով ու սիրո՛վ կը մօտենայ, ու կը տենչայ գերմարդկային ներկայութիւն ու շունչ տալ, նոյնպէս Աստուած ալ Իր ստեղծած մարդ-տաճարին կ՛ուզէ տալ սրբութիւն և շնորհալիութիւն մինչեւ որ մարդ արարածը դառնայ աստուածանման:

Անշուշտ դժուար է ըմբռնել, չըսելու համար անկարելի, երբ պատմութեան էջերը կը տողանցեն մատնացոյց ընելով իրենց գազանային ոճիրները ուր մարդիկ յօշոտած են իրենց նմանները ու գերի վարած իրենց եղբայրները: Միթէ կարելի՞ է սոյն անասնակենցաղ և կաւեղէն բնութեան տէր եղեռնագործներ ունենան դոյզն կարելիութիւնը վերելքի մը դէպի սրբութիւն և աստուածութիւն:

Այո, կը խոստովանիմ դժուարութիւններն ու արգելքները, որոնք կը մտատանջեն մարդկային տրամաբանութիւնը, թէ ինչպէ՞ս վայրենաբարոյ և մեղքերէ բայբայուած ու անասնակենցաղ մարդ արարածը կրնայ կերպարանափոխուիլ ու դառնալ նման «Յիսուս Որդիին»:

Աւետարաններուն մէջ երբ Գաբրիէլ հրեշտակ Աստուծմէ ղրկուեցաւ սուրբ կոյս Մարիամին աւետելու համար Յիսուսի կուսական Ս.Ծնունդը, շնորհընկալ Մարիամին և հրեշտակին միջեւ տեղի ունեցաւ ընդարձակ և մտերմիկ խօսակցութիւնը, որուն ընթացքին Գաբրիէլ հրեշտակը վստահեցաւ Մարիամին՝ Աստուծոյ յատկանիշներէն մէկը.

«**Վասնզի Աստուծոյ համար անկարելի բան չկայ**»--Ղուկ. Ա. 37:

Ինչո՞ւ չկայ:

Որովհետեւ Աստուծոյ զօրութիւնն ու իմաստութիւնը դժուարութիւն չի ճանչնար: Աստուծոյ առջեւ անկարելութիւն կարծուած եղելութիւնը, հարցը կամ դէպքը պարզապէս կ՛անյայտանայ, չգոյ կը դառնայ:

Այն յաւերժական «Է»ն, որ անգոյութենէ գոյ կանչած է տիեզերքը, որ զօրութիւն ունի տալու զգայնութիւն, բանականութիւն, միտք և աղօթելու խոյանք կաւակերտ մարդ արարածին, միթէ անհաւատալի՞ է որ չկարենայ տալ աստուածանմանութիւն նաեւ. այս հրաշագեղ մարդ արարածին:

Այսպիսի ցնծագին և ուրախալիր բարի լուրի մը համար առաբեցաւ Բանն Աստուծոյ աւետելու համայն մարդկութեան, թէ Հայր Աստուած կ՛ուզէ բերել Իր միջամտութիւնը մարդկային կեանքէն ներս:

Մարդ արարածը ունի կարելիութիւնը դառնալու Աստուծոյ տաճարն ու բնակարանը Սուրբ Հոգւոյն:

Լուսահանդերձ Յիսուս Քրիստոսի բարոզները և պատգամները՝ այբենարանն են, վերելքի ճամբա՛ն դէպի աստուածային կերպարանափոխում: Մեր Տէրը Իր Մարմնի օրերուն երբ կը շրջէր Հրէաստանի ու Գալիլիոյ դաշտերը, իրիկուն մը Իր շուրջը հաւաքելով աշակերտները բացայայտեց խորհուրդ մը, որուն բացատրութիւնը միայն փորձառութեամբ հասկնալի է ու ոչ բացատրութեամբ:

Ան ըսաւ Իր աշակերտներուն.

> **«Չե՞ս հաւատար որ ես Հօր մէջ եմ, և Հայրը՝ իմ մէջս: Այս խօսքերը զոր ես կը խօսիմ ձեզի, ինքիրմէս չեմ խօսիր, այլ Հայրը որ կը բնակի իմ մէջս, ա՛ն կը կատարէ գործերը: Կը հաւատա՞ք ինծի, որ ես Հօր մէջ եմ, և Հայրը՝ իմ մէջս. իսկ եթէ ոչ՝ գոնէ գործերուն համար հաւատացէք ինծի»** --Յով. ԺԴ. 10-11»

Ահաւասիկ նմոյշ մը թէ ինչպէս Աստուած Իր անճառելի մեծութեամբ և անբովանդակելի բնութեամբ, կրնայ բնակիլ Մարդեղացեալ և մարմնացեալ էակի մը մէջ: Պատճա՞ռը:

Որովհետեւ Աստուած Իր անբննելի իսկութեամբ, է՛ նաեւ տիեզերական Սէր և անսպառ Բարութիւն: Աստուած, ստեղծագործութեան ընթացքին երբ կը յօրինէր մարդ էակը, անոր պարգեւեց նաեւ ներաշխարհ մը, խորհրդածող միտք մը, որ կրնանք կոչել "մանրաշխարհ":

Որպէսզի մարդ արարած՝ իր ստեղծագործութեան գլուխ գործոցը դառնայ և ըլլայ Իրեն հաղորդակից և մասնակից իր ներաշխարհով ու ներատեսութեամբ: Գիտնականներ իրենց պեղումներու ընթացքին երբեմն կը հանդիպին քաղաքներու բլատակներուն, որոնք ամբողջութեամբ ամայացած են ու բազմաթիւ բնակարաններու, որոնք բոլորովին անբնակ են: Ի՜նչ ցաւալի երեւոյթ է տեսնել քաղաքներ և աւաններ որ ամայացած ու անմարդաբնակ դարձած են: Ուր ո՛չ կեանք կայ, ո՛չ ձայն և ոչ ալ շարժում:

Մարդ արարածը իր յօրինած և կառուցած որեւէ շինութեան մէջ կ՛ուզէ տեսնել շարժում, կ՛ուզէ գտնել կեանք և զգալ իմաստ ու հաղորդելիք իր ձեռնաշխատութեան հետ: Ան կ՛ուզէ հոգեկա՛ն մասնակցութիւն մը, ներշնչումի հաղորդութիւն մը և հոգեխառնում մը ունենալ իր յօրինածին հետ: Ներշնչումի և հոգեկան այս արտայայտութեան մարմնացումը կը կոչենք գեղարուեստ, ըլլայ այդ երաժշտութեան մէջ,

գեղանկարչութեան կամ բանդակագործութեան մէջ: Այսպիսի հոգեկան մասնակցութիւնն է, որ մարդս վարձայատոյց կ՚ընէ և իր աշխատանքը և տաղտուկը կը մոռցնէ: Պարապութիւն, դատարկութիւն և անիմաստ ապրում մահ է ու գերեզման: Ինչո՞ւ համար կը կարծուի թէ մարդիկ անձնասպան կ՚ըլլան: Անոնք վերջ կու տան իրենց կեանքին, որովհետեւ իրենց ներաշխարհը ամայացած, անշարժ է և անձայն: Անոնք չունին ոգեկան և աստուածային բնակիչ: Ինչո՞ւ համար մարդիկ ագահ են, դրամապաշտ և ընչաբաղց: Ինչո՞ւ համար բազմաթիւ անձեր իրենց բոլոր կեանքը հարստութիւն դիզելով կ՚անցնեն և մահուան անկողինին մէջ իրենք զիրենք թշուառ ու դժբախտ կը զգան, հակառակ իրենց ամբարած հարստութեան: Որովհետեւ այդ հարստութեան և պատրանքին մէջ անոնք կը տեսնեն միայն ամայութիւն և պարապութիւն, ուր ո՛չ սէր կայ ու ո՛չ նուագ, ուր բոլոր նայուածքները սառած են ու ժպիտները բարացած: Ճան Տ. Ռոբըֆէլլըրի յուղարկաւորութեան միայն 20 հոգի ներկայ եղած է...:

Մարդ երբ տուն մը շինէ, կ՚ուզէ այդ տան մէջ բնակիլ: Կը փափաքի այդ բնակարանը զարդարել և կահաւորել: Կ՚ուզէ այդ բնակարանին մէջ զաւակներ ունենալ և օճախի վերածել այդ տունը ու ո՛չ ցուցափեղկի մը: Ան կ՚ուզէ հոն կեանք ու խայտա՛նք տեսնել: Նոյնն է նաեւ աստուածաշէն մարդ-տաճարը: Աստուած մարդը անասնական դասակարգին հաւասար չկարգեց, այլ աւելի բարձր աստն և խորհող ըրաւ զայն: Նոյնիսկ ուզեց որ մարդ ըլլայ Իրե՛ն նման:

Յիսուս՝ Որդին Աստուծոյ, շատ իմաստալից և հասկնալի կերպով ըսած է.

> **«Եթէ մէկը զիս կը սիրէ, իմ խօսքս պիտի պահէ ու իմ Հայրս զանիկա պիտի սիրէ, և անոր պիտի գանք ու անոր քով օթեւան պիտի ընենք»**:--Յով. ԺԴ.23:

Ի՜նչ պարծանք ու պատիւ որ մեր Արարիչը կը հաճի բնակիլ մե՛ր մէջ: Օթեւան կը հաստատէ մե՛ր ներաշխարհին մէջ: Պիտի կահաւորէ և լուսաւորէ մեր միտքը, մեր հասկացողութիւնը ու պիտի վանէ մեր սուտ նախապաշարումները: Ատելութեան և թշնամութեան փոխարէն մեզի պիտի շնորհէ սէր ու անձնուրացութիւն և ինքնախնդրութեան փոխարէն մեզի պիտի սորվեցնէ ներել ու մոռնալ:

Կ՚ուզե՞ս փոխակերպել կեանքդ: Կ՚ուզե՞ս նոր էջ մը դարձնել կեանքիդ մէջ: Կ՚ուզե՞ս նոր սկզբնաւորութիւն մը տալ կեանքիդ ուղեւորութեան: Կ՚ուզե՞ս իմաստ մը տալ կեանքիդ:

Կ՚ուզե՞ս բեղմնաւորել կեանքդ և դառնալ ստեղծագործ: Կ՚ուզե՞ս խոզերու երամը ձգելով դառնալ սրբակենցաղ: Յոգնած ու շփոթա՞ծ ես խարխափելով ու փնտռելով բեզմէ զօրաւոր և բեզմէ գերիվեր Զօրութիւն մը, որ ըլլայ բեզի օգնական:

Ահա Յիսուս Քրիստոս դուռը կայներ է, կը զարնէ և կ՚ըսէ.

> **«Եթէ մէկը իմ ձայնս լսէ ու դուռը բանայ, անոր քով պիտի մտնեմ և անոր հետ ընթրիք պիտի ընեմ»**:--Յայտ.Գ.20:

Ահա աստուածային զանգը և առիթը առանձնաշնորհի, որ կը

բաշխուի համայն մարդկութեան ամոթելու համար անոր ցաւը, վերահաստատելու անոր կեանքը, լուսազարդելու անոր խաւարը, լեցնելու անոր պարապութիւնը և տալու իմաստ անոր կեանքին և ապրումին:

Աստուած բոնի չմտներ անձի մը ներաշխարհը, այլ կ՛ուզէ հրաւիրուիլ. դուռը կը զարնէ, բանալին ներսէն է. ենթակայի՛ն կամքէն կախում ունի Յիսուսի մուտքը դէպի մարդկային գիտակութեան տաճարը: Մարդ էակը ի՛նք անձնատուր պիտի ըլլայ Յիսուսին: Մարդ ի՛նք պիտի փոխանակէ իր խաւարը Յիսուս Քրիստոսի Լոյսին:

Յիսուս որպէս անպակաս ողորմութիւն և յաւիտենական Արշալոյս պիտի շնորհէ սրբագործուած հասկացողութիւն և ներում անոր մեղաց: Այսպէսով մարդ-տաճարը պիտի դառնայ նոր ստեղծուած մը, վերստին ծնած ու վերաշինուած աղօթատուն, ուր շարականներ միանալով անուշաբոյր խունկին, զայն պիտի միացնեն իր աղօթակից եղբայրներուն և քոյրերուն:

Թէպէտ անոնք ըլլան ննջեցեալ կամ կենդանի, սակայն պիտի երգեն երգն յաղթութեան յօրինուած Ս. Ներսէս Շնորհալիի հոգեշունչ բառերով ու թրծուած անոր արտասուաբեր աչքերով:

Մեր յաղթական վերածնունդը պիտի կերտէ մեզ միացեալ
տաճարի, մէկ եկեղեցի ու մէկ հաւատք:
Սիրոյ այս հալոցին Սիրոյ այս հալոցին մէջ իւրաքանչիւր
Հայ Քրիստոնեան պիտի գայ թէ՛ ինքնաճանաչումի և թէ՛
Աստուածաճանաչումի:

Փետրուար 6, 1987
Թորոնթօ